

Üzleti Intelligencia

10. Előadás: Visszacsatolós neurális hálózatok

Kuknyó Dániel
Budapesti Gazdasági Egyetem

2023/24
1.félév

- 1 Bevezetés
- 2 Visszacsatolásos hálózatok
- 3 LSTM hálózatok

- 1 Bevezetés
- 2 Visszacsatolásos hálózatok
- 3 LSTM hálózatok

Visszacsatolós neurális hálózatok alapjai

Alkalmazás

Beszédfelismerés

Szemantikai értelmezés

DNS szekvencia elemzés

Gépi fordítás

Videók elemzése

Nevek felismerése

Input

"Ez egy rossz film volt."

AGCCCTGTACTAG

"Willst du mit mir tanzen?"

Tegnap Józsi letörölte a
termelési adatbázist.

Output

"Milyen szép időnk van ma!"

AGCCCTGTACTAG

"Szeretnél velem táncolni?"

Futás

Tegnap **Józsi** letörölte a
termelési adatbázist.

Visszacsatolós hálózatok: nevek felismerése a szövegben

Input: Tegnap **Józsi** letörölte a termelési adatbázist.

Input reprezentáció: $X = [x_1, x_2, x_3, \dots, x_t, \dots, x_6]$

Output reprezentáció: $Y = [y_1, y_2, y_3, \dots, y_t, \dots, y_6]$

Output: $[0, \textcolor{red}{1}, 0, 0, 0, 0]$

Szavak reprezentálása 1-hot vektorokkal

Osztály		Macska	Kutya	Teknős
Macska	→	1	0	0
Kutya		0	1	0
Teknős		0	0	1

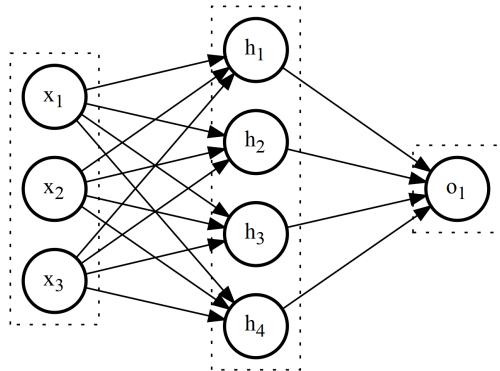
Az egyes szavak ilyen módon való kódolása lehetővé teszi, hogy egy neurális hálózat felépítse a saját **szókincsét**, majd különböző szekvenciákat bináris, azonos hosszúságú vektorok halmazaként reprezentáljon.

Miért alkalmatlanok szekvencia feldolgozásra a hagyományos hálózatok?

- A szekvenciák hossza nem előre meghatározott, ezért nem képes változó hosszúságú input adattal dolgozni.
- Nem képes azonos szekvenciák között súlyokat megosztani.

Ezzel szemben az RNN hálózatok:

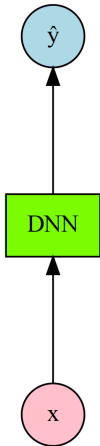
- Változó hosszúságú sorozatokkal működnek.
- Hosszútávú függőségeket is meg tudnak tanulni.
- Megőrzi az input vektor rendezettségét.
- Képes paramétereket megosztani sorozatok között.

- 1 Bevezetés
- 2 **Visszacsatolásos hálózatok**
- 3 LSTM hálózatok

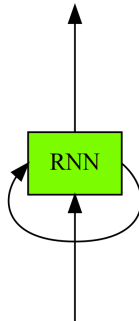
Mélyhálózatok (DNN) vs. visszacsatolós hálózatok (RNN)

Hagyományos mélyhálózat

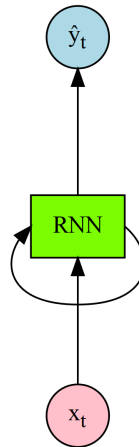
Visszacsatolós mélyhálózat működése

Szeretnél velem táncolni?

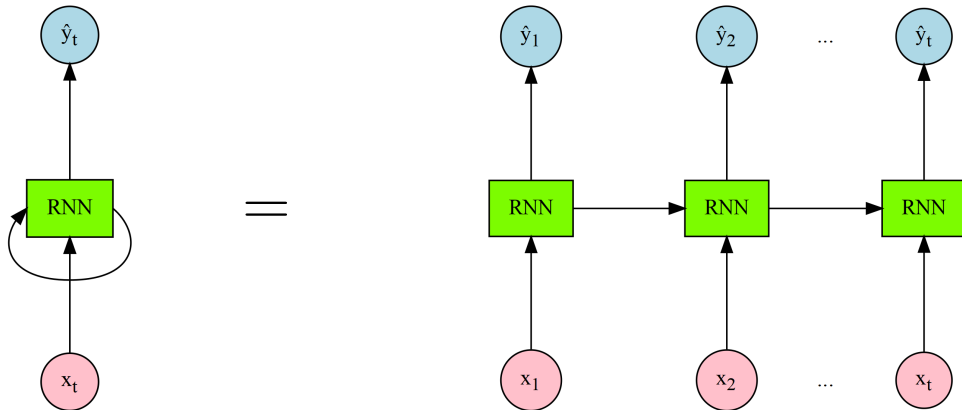
Willst du mit mir tanzen?

Visszacsatolós mélyhálózat jelölése

Reprezentáció

A visszacsatolós neurális hálókat kétféle módon lehet jelölni: összehajtott és lehajtott állapotban. Az összehajtott jóval kompaktabb, a lehajtott viszont egy tiszta és intuitív nézőpontot ad a hálózat architektúrájára.

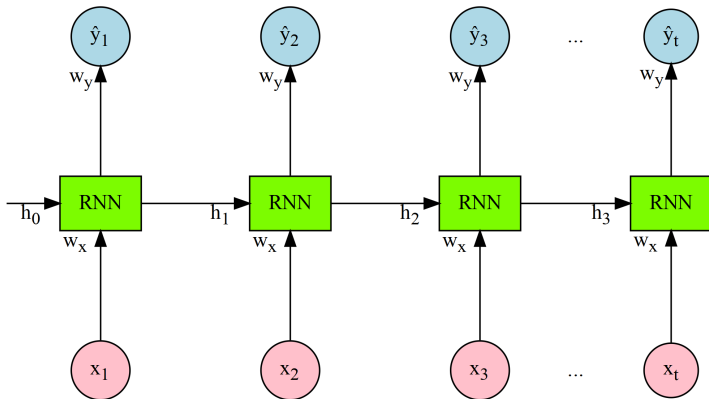
Súlyok és kapcsolatok

- x_t : Input vektor t . eleme.
- \hat{y}_t : Output vektor t . eleme.
- h_t : Rejtett réteg aktivációja (**cella állapota**) t időben.
- W_x : Input súlyai (időben állandó, tanítható).
- W_y : Output súlyai (időben állandó, tanítható).

Ebben az esetben az output

$$\hat{y}_t = f(x_t, h_{t-1})$$

x_t aktuális input és h_{t-1} előző állapot függvénye.

Számítások az RNN-ben

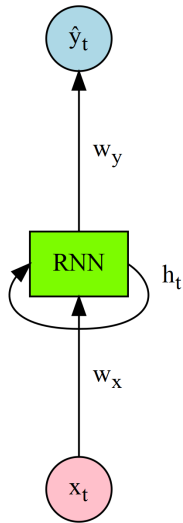
Rejtett állapot számítása

$$h_t = \tanh(W_h \cdot h_{t-1} + W_x \cdot x_t + b_h)$$

Ahol $\tanh(\cdot)$ a hiperbolikus tangens függvény, h_{t-1} az előző cella állapota, x_t az input vektor aktuális eleme, b pedig a cella torzítása.

Output számítása

$$\hat{y} = \tanh(W_y \cdot h_t + b_y)$$

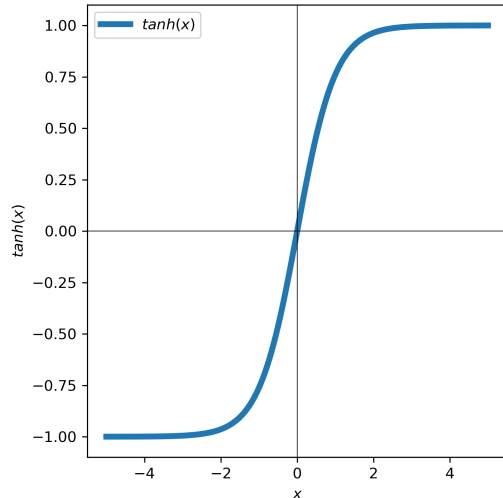
A hiperbolikus tangens függvény

A hiperbolikus tangens függvény az egyik gyakori aktivációs függvény visszacsatolós neurális hálózatokban. Előnyei a **nemlinearitás, erős gradiens, nulla középpontúság**.

Hiperbolikus tangens függvény

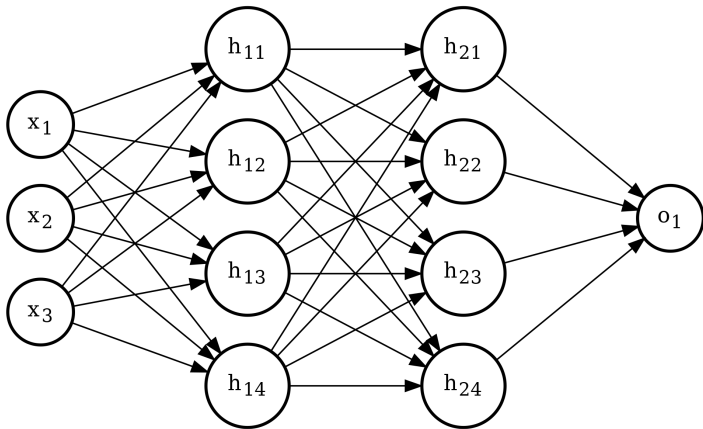
$$\tanh(x) = \frac{e^x - e^{-x}}{e^x + e^{-x}}$$

Ahol $e \approx 2.71828$ a természetes logaritmus értéke.

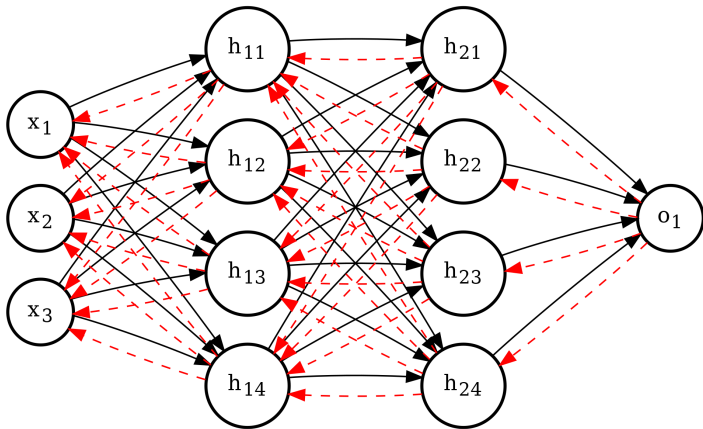
Hiba visszaáramoltatás hagyományos hálózatok esetén

- 1 Köteg előre áramoltatása a hálózaton.
- 2 Költség kiszámítása.
- 3 Költség gradiensek meghatározása minden paraméter szerint.
- 4 Paraméterek frissítése a költség minimalizálása érdekében.

Hiba visszaáramoltatás hagyományos hálózatok esetén

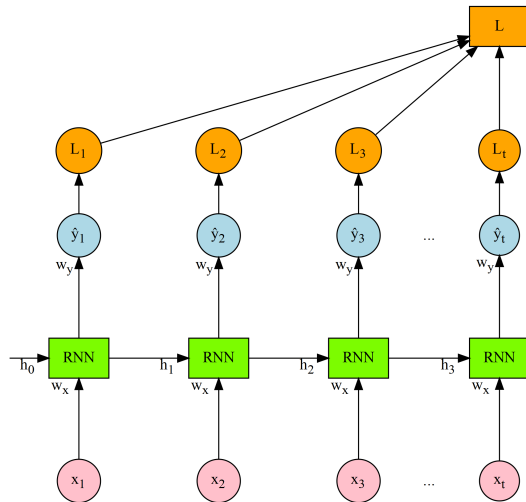
- 1 Köteg előre áramoltatása a hálózaton.
- 2 Költség kiszámítása.
- 3 Költség gradiensek meghatározása minden paraméter szerint.
- 4 Paraméterek frissítése a költség minimalizálása érdekében.

Hiba kiszámítása RNN esetén: előre áramoltatás

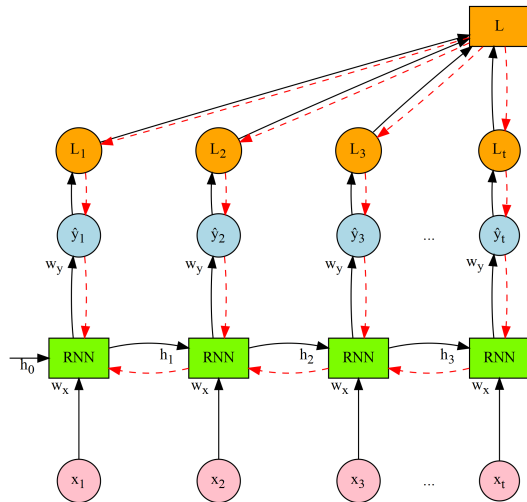
Előre áramoltatás során az RNN az input szekvencia elemeit **egyesével dolgozza fel időlépésenként**.

Minden t időlépésben kiszámolja L_t költséget, amelyet a végén aggregál valamilyen módszerrel, például **átlagolással** vagy **összegzéssel**.

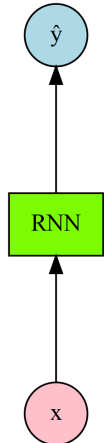
Hiba kiszámítása RNN esetén: időbeni visszaáramoltatás

- 1 Az output értékek kiszámítása minden időlépésre.
- 2 A hálózatot lehajtvá minden időlépésre a költség kiszámítása.
- 3 A hálózatot feltekerve frissíteni a paramétereiket.
- 4 Ismétlés a meghatározott lépésszámg.

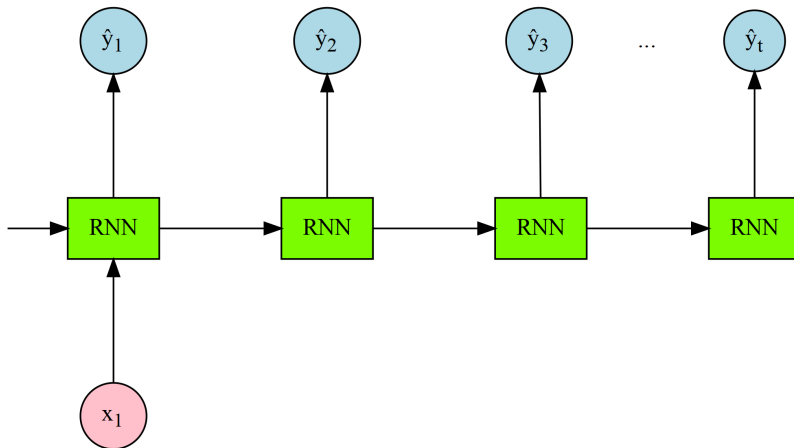
RNN típusok

Egy az egyhez

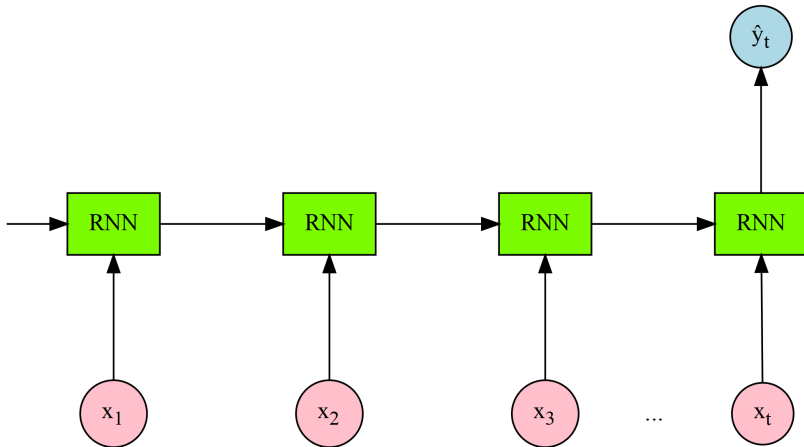
RNN típusok

Egy az többhöz

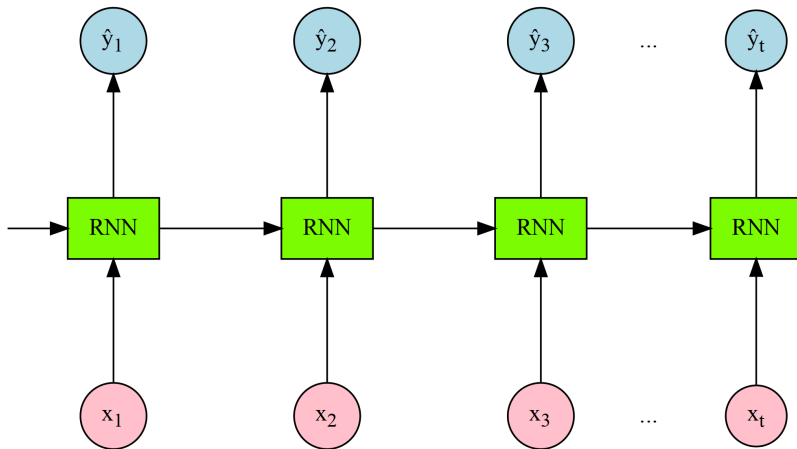
RNN típusok

Több az egyhez

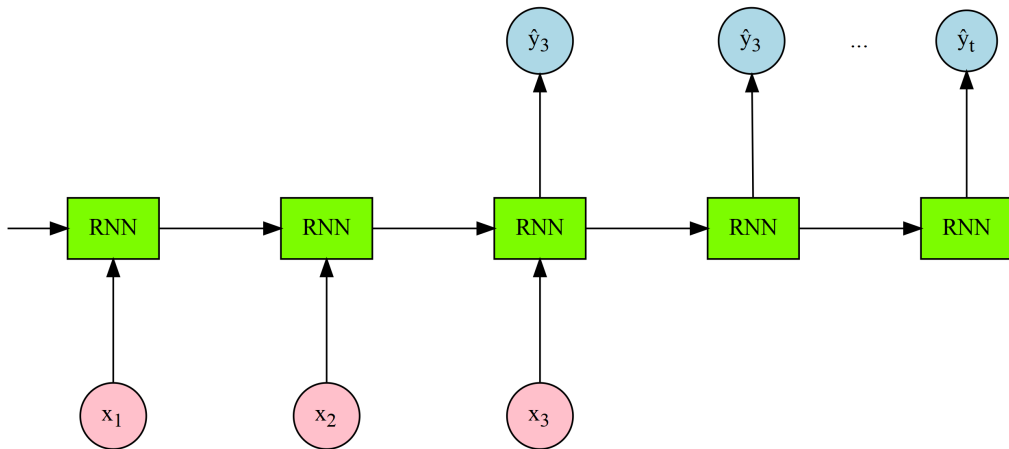
RNN típusok

Több a többhöz

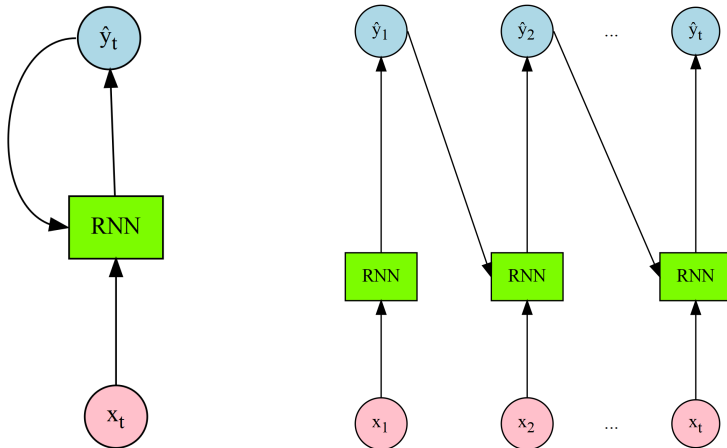
RNN típusok

Több a többhöz

RNN típusok

Output szerint becsatolt

- 1 Bevezetés
- 2 Visszacsatolásos hálózatok
- 3 LSTM hálózatok

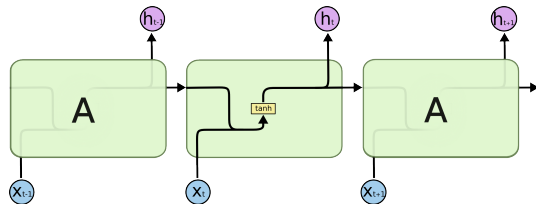
Hagyományos RNN hálózat

A hagyományos LSTM hálózat két bemenete az x_t **input vektor aktuális eleme** és a h_{t-1} **előző cella aktiváció**. Ez alapján állítja elő az aktuális cella állapotot:

$$h_t = \tanh(W_h \cdot h_{t-1} + W_x \cdot x_t + b_h)$$

Ennek az architektúrának több hátránya is van:

- Igazából csak egy nagyon mély hálózat.
- A hiperbolikus tangens függvény gradiensei a szélsőértékek felé haladva eltűnnek.

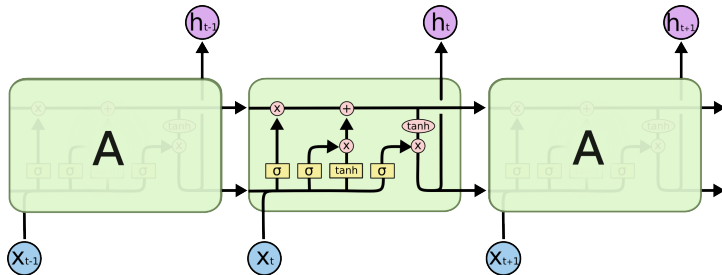

LSTM mint az RNN kiterjesztése

LSTM architektúra

Az LSTM (Long Short Term Memory) egy speciális neurális hálózat **architektúra** szekvenciális adatok feldolgozására.

Memóriacellákból és különböző **kapukból** (**input**, **felejtés**, **output**) áll amelyek segítik az információfolyam irányítását.

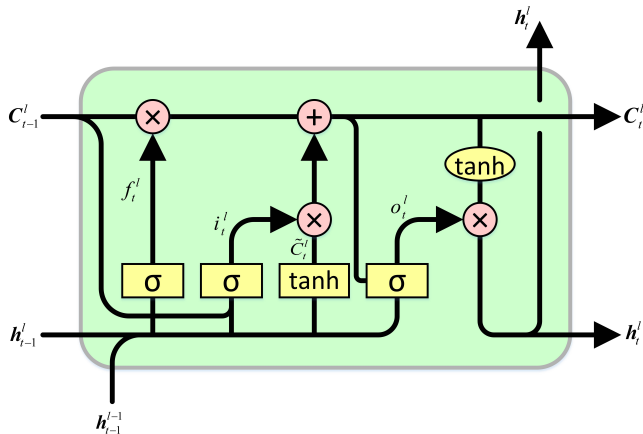

LSTM cella felépítése

Cella output

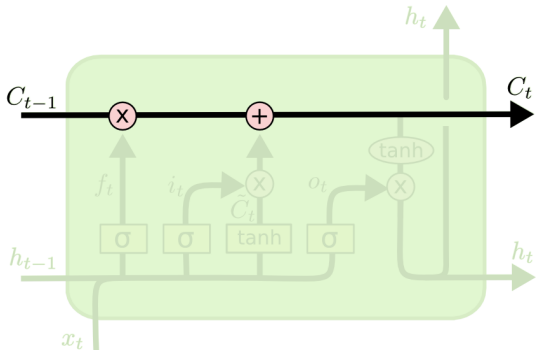
A cella outputja (h_t) a hálózat aktivációja t időlépésben.

A cella outputja az input vektor t . eleme és az előző cella aktivációja h_{t-1} alapján áll elő és a következő, $t + 1$ -edik cella inputjául szolgál.

Cella állapot

A cella **állapot** **kapukon keresztül képes változni**, amik meghatározzák, hogyan adódik hozzá vagy vonódik ki információ a cella állapotból.

Elemi műveletek az LSTM cellában

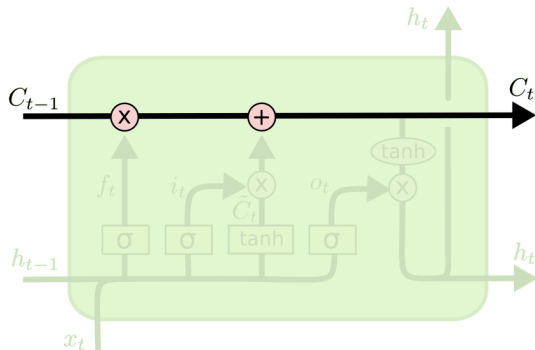
A cella állapot két operátora:

- \otimes : Elemenkénti szorzás:

$$a \otimes b = [a_1 \cdot b_1, a_2 \cdot b_2, \dots, a_n \cdot b_n]$$

- \oplus : Elemenkénti összeadás:

$$a \oplus b = [a_1 + b_1, a_2 + b_2, \dots, a_n + b_n]$$

Az LSTM cella kapui

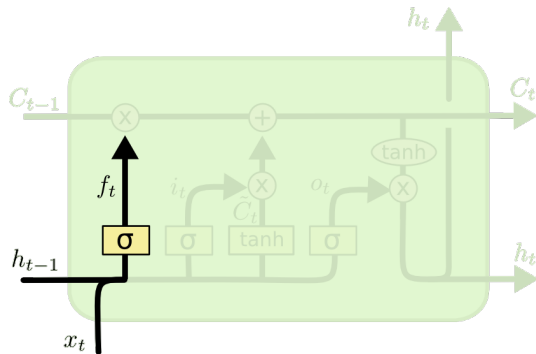
Felejtési kapu

A felejtési kapu az LSTM cellában egy matematikai kapu, amely két inputot fogad: C_{t-1} előző cella állapotot és x_t aktuális állapotot.

A kapu segítségével a **modell szelektíven tud törölni információt az előző cella állapotából**. A felejtési kapu outputja:

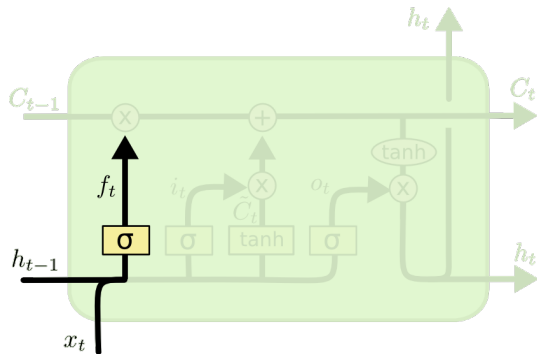
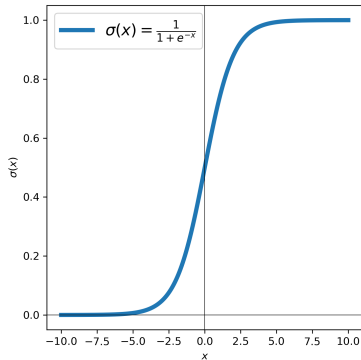
$$f_t = \sigma(W_f \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_f)$$

Ahol σ a szigmoid függvény, W_f a kapu súlymátrixa és b_f a torzítása.

Az LSTM cella kapui

A szigmoid függvény célja, hogy $]0, 1[$ intervallumba szorítsa be az input értékeket. Például felejtés esetén a 0 közeli érték azt jelenti, hogy az információ nem fontos.

Az LSTM cella kapui

Input kapu

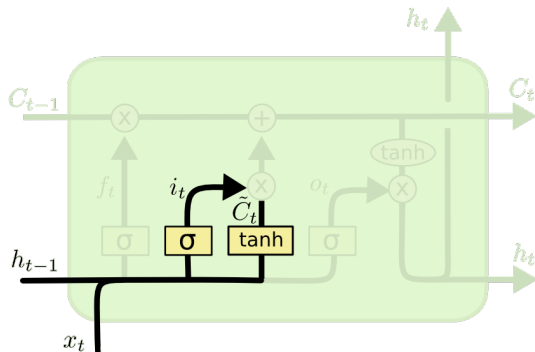
Az input kapu eldönti, **melyik új információ adódik hozzá a memóriához** az input vektor aktuális eleme alapján.

- Input kapu: az új információ memóriába áramlását irányítja:

$$i_t = \sigma(W_i \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_i)$$

- Cellaállapot jelölt kapu: a már meglévő információ memóriába áramlását irányítja:

$$\tilde{C}_t = \tanh(W_{\tilde{C}} \cdot [h_{t-1}, x_t] + b_{\tilde{C}})$$

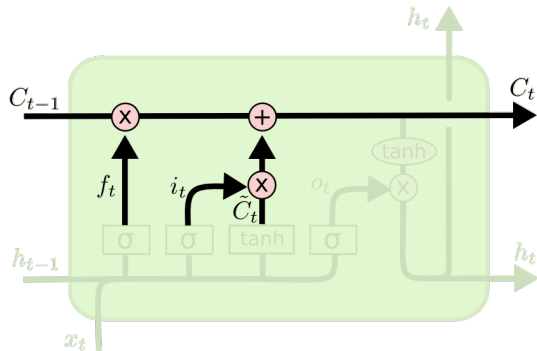

Az LSTM cella kapui

Cellaállapot előállítás

Az előző cellaállapot C_{t-1} és az aktuális cellaállapot jelölt \tilde{C}_t alapján. **Ez a komponens adja a cella memóriáját, és feladata a fontos információk hosszú szakaszokon át való megtartása.**

$$C_t = f_t \otimes C_{t-1} \oplus i_t \otimes \tilde{C}_t$$

Az LSTM cella kapui

Output kapu

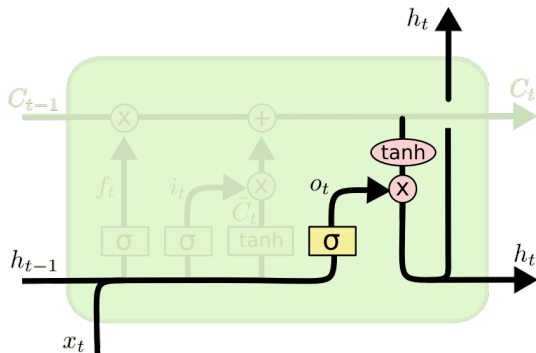
Az output kapu képes **szelektíven átadni fontos információt** a következő cella **inputjának**.

- Output kapu kimenete: megadja a cella állapotából mi mentődjön át a következő cella állapotába:

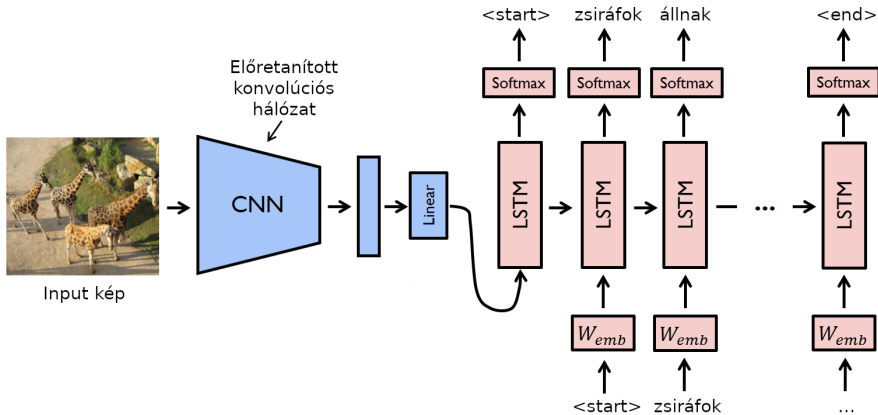
$$o_t = \sigma(W_o[h_{t-1}, x_t] + b_o)$$

- Rejtett állapot: a cella állapota t időlépésben:

$$h_t = o_t \otimes \tanh(\tilde{C}_t)$$

Példa LSTM használatára: képfeliratozás

Példa LSTM használatára: videó feliratozás

